

نقش نیروی دریایی راهبردی آجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی دهه نود)

هادی استاجی^۱، حجت‌الله جهانی^۲، محسن خرمی آلام^۳، رضا قلیزاده شمس^۴، محمد علمی^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۱

پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۲۹

چکیده

هدف این مقاله بررسی نقش نیروی دریایی راهبردی آجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران طی سال‌های دهه ۹۰ بوده است که با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای تلاش گردید ابتدا نقش‌های نظامی، انتظامی، دیپلماتیک (سیاسی) و مردم یاری نداجا و همچنین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تشریح و سپس با فعالیت‌های این نیرو در دریا و ساحل در بازه زمانی دهه ۹۰ و به‌ویژه بعد از راهبردی شدن تطبیق داده شد. در این پژوهش نقش نیروی دریایی راهبردی آجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران با در نظر گرفتن متغیرهایی همچون حضور ناوگروه‌ها در آب‌های آزاد و بین‌المللی، حضور در بندرهای کشورهای دوست، حضور ناوگروه دریایی کشورهای دوست در آب‌های ج.ا.ا، برگزاری رزمایش، تأمین امنیت کشتیرانی، عملیات امداد و نجات و سفرهای مقامات نداجا به سایر کشورها و بالعکس مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تجزیه و تحلیل نشان داد که فعالیت‌های نداجا در دریا با مجموع ۸۸.۴۲٪ و در ساحل با مجموع ۸۲.۹۵٪ بر اساس فرضیه تحقیق تأیید و به‌عنوان نتیجه تحقیق عملکرد نداجا در دریا و ساحل در دهه ۹۰ در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران مسجل گردید.

واژگان کلیدی: نیروی دریایی راهبردی، پشتیبانی، سیاست خارجی، دیپلماسی دریایی.

۱. دانشجوی دکتری تخصصی امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول). hadi.taj.400@gmail.com
۲. استادیار و عضو عیات علمی دانشکده علوم و فنون فارابی.
۳. کارشناس ارشد بیوتروریسم و پژوهشگر حوزه‌های دفاعی-امنیتی.
۴. دانشجوی دکتری تخصصی امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی.
۵. دانشجوی دکترای روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

مقدمه

دریاها، در طول تاریخ، به طرق مختلف مورد استفاده انسان بوده و زمینه‌های لازم را برای کسب درآمد، تعاملات فرهنگی و سیاسی، اشغال سرزمین‌ها و همچنین عامل ایجاد قدرت برای کشورهای ساحلی بوده‌اند. یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در بهره‌برداری سیاسی از آب و به‌عنوان پشتوانه سیاست خارجی، قدرت نظامی است که در پشتیبانی از سیاست خارجی و داخلی هر کشور کاربرد دارد و مصادیق آن آفندی، پدافندی و بازدارندگی است در حال حاضر نیز اغلب کشورها به کمک سایر مؤلفه‌های قدرت ملی درصدد برخورداری از قدرت نظامی قوی بوده تا به‌واسطه آن اعمال سیاست خود را در محیط بین‌الملل حفظ کرده و کشورهای دیگر را به نحوی از انحاء در سیطره خود درآورند. یکی از نیروهای نظامی که می‌تواند به‌خوبی در اعمال سیاست‌های دولت متبوع خود اقدام نماید نیروی دریایی است چراکه نیروهای دریایی در بین سایر نیروهای نظامی از نظر عملکرد در بیرون از مرزها وضعیت متفاوتی دارند. ناوهای جنگی نیروی دریایی فقط برای جنگ نیست بلکه برای صلح نیز کاربرد دارد و بر این مبنا تنها نیرویی که می‌تواند در خارج از مرزهای خود و در آب‌های بین‌المللی سلاح حمل نماید نیروی دریایی است، این نیرو دارای سه نقش متفاوت در اقدامات و عملکرد خود است نیرویی که تحت عناوین نقش‌های نظامی، نقش‌های انتظامی (پلیسی) و نقش‌های دیپلماتیک (سیاسی) فعالیت دارد و در این راستا تلاش می‌کند تا نقش‌های واگذاری را به‌خوبی اجرایی نماید. یکی از نقش‌های مهم نیروی دریایی راهبردی آجا، نقش دیپلماتیک و سیاسی بوده و نیروی دریایی از طریق این نقش می‌تواند در خصوص افزایش قدرت نفوذ جمهوری اسلامی ایران در سایر دولت‌ها تحمیل اراده به دشمن و تأمین منافع ملی اقدام نماید به‌طوری‌که فرماندهی معظم کل قوا بر این مهم صحنه گذاشته و در فرمایشات مورخه ۹۲/۰۹/۰۳ بیان داشتند: «نیروی دریایی ارتش، نیرویی است که هم سیاسی و بین‌المللی و هم علمی و هم نظامی است».

از آنجاکه جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی به دلایلی همچون ژئوپلیتیک، ایدئولوژیک و ... مورد تهدید بوده و به‌واسطه تحریم‌ها فعالیت‌های دریایی‌اش

محدود شده بود بنابراین کشور در زمینه استفاده از نقش دیپلماسی و سیاسی دریا محروم بوده است که این مهم با تیزبینی فرماندهی معظم کل قوا مورد توجه واقع و مأموریت جدید به نیروی دریایی واگذار شد به طوری که با توجه به شرایط و ویژگی‌های کشور و نیروی دریایی، فرماندهی معظم کل قوا در مورخه ۱۳۸۸/۰۷/۱۴ طی فرمایشی بیان داشتند: «نیروی دریایی امروز در بسیاری از نقاط عالم و در کشور ما یک نیروی راهبردی است؛ به چشم یک نیروی راهبردی به نیروی دریایی باید نگریسته شود». با توجه به تغییر مأموریت نیروی دریایی راهبردی آجا از سال ۱۳۸۷، نداجا توانسته است ضمن افزایش ارتباطات خود با کشورهای دوست و صاحب دریا، حضور خود را در دریاهای آزاد گسترش دهد به طوری که از سال ۱۳۸۷ تا مهرماه سال ۱۴۰۱ تعداد ۸۶ ناوگروه به خلیج عدن اعزام شده‌اند که این خود باعث شده تا ضمن حفظ خطوط مواصلاتی، ارسال پیام صلح و دوستی به کشورهای جهان، حضور در خط مقدم جمهوری اسلامی ایران برای مبارزه با رژیم صهیونیستی، تبدیل شدن جمهوری اسلامی ایران به قدرت منطقه‌ای، تبلیغ فرهنگ ایرانی در اقصی نقاط جهان، برقراری و افزایش ارتباط با کشورهای دوست و همسایه، ابراز حسن نیت در ارتباطات سیاسی، دفاع از منافع ملی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در آب‌های آزاد، مقابله با ایران هراسی و... به عنوان سفیر جمهوری اسلامی ایران در آب‌های اقیانوس هند، دریای سرخ، دریایی مدیترانه، دریای چین و دریای خزر ظاهر و قدرت دریایی خود را به نمایش بگذارد. لذا در نظر است اقدامات نداجا در حوزه دیپلماسی دریایی در پاسخ به این سؤال که نقش نیروی دریایی راهبردی آجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۹۰ چگونه بوده است؟ در این پژوهش مورد ارزیابی واقع گردد.

همچنین این پژوهش با این فرضیه که اقتدار و عملکرد نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا و ساحل می‌تواند پشتیبان مطلوبی برای سیاست خارجی و دیپلماسی ج.ا.ایران در عرصه منطقه و بین‌الملل باشد، تلاش دارد ضمن تحلیل عملکرد نیروی مذکور در ساحل، آب‌های سرزمینی و فراسرزمینی در دهه ۹۰، قابلیت‌های قابل استفاده این مؤلفه در

تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری بهینه دولتمردان و سیاستمداران ج.ا.ایران را تبیین و نتیجه‌ای کاربردی را فرا روی حوزه سیاست خارجی کشور قرار دهد.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

پیشینه‌شناسی تحقیق

علی امیری، (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تبیین نقش نیروی دریایی در قدرت دریایی ج.ا.ایران»، قدرت دریایی ج.ا.ایران را متأثر به استفاده از دو اصل مدیریت نظامی، یعنی نیروی تاکتیکی و استراتژیک، عنوان و بیان کرده است. ندسا به‌عنوان یک نیروی دریایی تاکتیکی با انجام نقش‌های نظامی و نظارتی خود مبنای قدرت سخت در عرصه‌های دریایی پیرامونی ج.ا.ایران و نداجا به‌عنوان یک نیروی دریایی استراتژیک با ایفای نقش دیپلماتیک، زمینه قدرت نرم دریایی در دریاها دورتر را فراهم ساخته‌اند. از ترکیب این دو نوع قدرت دریایی، قدرت دریایی هوشمند ج.ا.ایران شکل گرفته است. نقدی که به این مقاله وارد است این است که، نقش‌های نیروی دریایی را بین نیروی دریایی سپاه و ارتش تفکیک نموده، اما نداجا قابلیت اجرای همه نقش‌ها را دارد.

بهزاد سیفی و سیدابراهیم همتی، (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان «دیپلماسی دفاعی - دریایی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عملکرد نیروی دریایی راهبردی»، عنوان داشته است بهره‌گیری از تدابیر دیپلماسی دفاعی دریایی رهبر انقلاب در کنار حضور در آب‌های بین‌المللی در ارتقای دیپلماسی دفاعی دریایی ج.ا.ایران مؤثر بوده و موجب اقتدار دریایی، عزت ملی و حفاظت از منافع ملی می‌گردد. نقدی که به این مقاله وارد است این است که، نقش دیپلماسی دریایی را از طریق دیپلماسی دفاعی بررسی کرده است این در حالی است که دیپلماسی دریایی به حوزه‌های مختلف می‌پردازد.

حسین خانزادی و محمدرضا طالعی پور، (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای با عنوان «الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران»، ۴ مؤلفه را برای توسعه نقش‌های نیروی دریایی در سواحل مکران و دریاها مجاور آن تحت عناوین نقش‌های نظامی، نقش‌های انتظامی (پلیسی)، نقش‌های دیپلماتیک (سیاسی) و نقش‌های بشردوستانه و مردم‌یاری احصاء نموده است. نقدی که به این مقاله وارد است این است که، نقش‌های نداجا در آب‌های

نزدیک مورد بررسی قرار گرفته است این در حالی است که نداجا در تمامی آب‌های آزاد دارای نقش دیپلماتیک است. از نقاط اشتراک همه مقالات پرداختن به نقش‌های نیروی دریایی بوده است که از این مهم در بررسی و تحلیل موضوعات استفاده شده است.

مبانی نظری تحقیق

نیروی دریایی در زمان جنگ، موظف به کنترل دریا و شکست توان دریایی دشمن است و در دوران صلح وظیفه تضمین دسترسی به منابع و بازارهای اقتصادی جهانی، ممانعت از متجاوزان در دریا و زمین و همچنین به‌عنوان ابزار دیپلماسی، بازدارندگی و نفوذ سیاسی عمل می‌نماید (بیبلیس^۱، ۱۳۸۳: ۱۶۵).

نقش‌های نیروی دریایی راهبردی

نیروهای دریایی در زمینه‌های مختلفی مفید هستند و این ویژگی طیف وسیعی از اقدام‌های بالقوه از فعالیت‌های صلح‌آمیز انسانی تا بالاترین سطح از منازعه (جنگ و درگیری) را شامل می‌شود. چندین اندیشمند استراتژیک امروزی از جمله معروف‌ترین آن‌ها کن بوث^۲ در کتاب سیاست خارجی و نیروی دریایی (۱۹۷۷) و اریک گرو^۳ در کتاب آینده قدرت دریایی (۱۹۹۰)، پیشنهاد داده‌اند که نقش و کارکرد نیروهای دریایی در یکی از سه مقوله زیر قرار دارد: مقوله نظامی (مرتبط با نبرد و مبارزه)، مقوله دیپلماتیک (مرتبط با سیاست خارجی) و مقوله ژاندارمی (مرتبط با اقدام‌های پلیسی). مؤثر بودن این طبقه‌بندی از طریق کاربرد وسیع آن در سطح نیروی دریایی کشورهای مختلف مورد تأکید قرار گرفته است؛ بنابراین این امکان وجود دارد تا به‌عنوان یک نظریه مرجع، چارچوب تئوری مشترکی را فراهم نماید (کوین رونالدز^۴، ۲۰۱۲: ۶۵).

گستره فعالیت‌های دریایی در شکل شماره ۱، رابطه بین سه نقش تعریف‌شده و فعالیت‌های زیرمجموعه آن‌ها را نشان می‌دهد. این شکل به معنای تجویزی بودن آن نیست، همان‌طوری که این نقش‌ها به‌ندرت اختصاصی هستند، وظایف و کارکردهای آن نیز نمایانگر خاص بودن آن‌ها هستند، درواقع این نقش‌ها به‌صورت متوالی و پشت سرهم

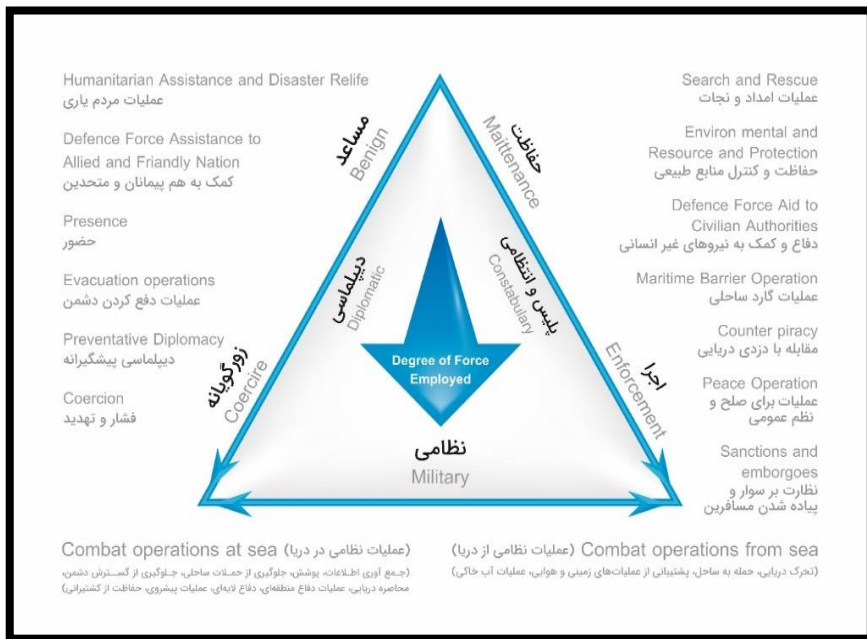
1 biblies

2 ken Booth

3 Eric Grove

4 Kevin Rowlands

نیستند چراکه بیش از یک نقش و چند کارکرد ممکن است به‌طور هم‌زمان انجام پذیرد. اگرچه ماهیت هر عملیات خاص می‌تواند به‌سرعت تغییر کند، شکل‌گیری این سه‌گانه بر اساس کارکردهای نظامی مبتنی بر طرح و نقشه است. توانایی ناوهای جنگی در پذیرش وظایف دیپلماتیک و پلیسی اساساً به نقش این ناوها در نبردها بستگی دارد. توانایی برای انجام همه این کارکردها یک سرچشمه‌ای از منابع و مهارت‌های اساسی برای نبرد است (روس کران، ۲۰۱۰: ۹۹).

شکل شماره ۱: نقش‌های نیروی دریایی

به‌تدریج با مرزبندی‌های سیاسی جدید و گسترش تجارت‌های بین‌المللی و انتقال نفت و گاز، اهمیت و نقش نیروی دریایی را نه‌تنها به‌عنوان برقرارکننده امنیت مرزهای دریایی و آب‌های تحت حاکمیت در مرزهای جغرافیایی کشور خود مطرح کرد بلکه به‌عنوان یک ابزار قدرت سیاسی در اعمال سیاست‌های خارجی مورد بهره‌برداری قرار گرفت. از این‌رو نیروی دریایی در دنیا و به‌ویژه کشورهای قدرتمند به‌جز ایفای نقش نظامی خود در دفاع از

مرزهای آبی حکومت‌های متبوع خود دارای وظایف و مأموریت‌های دیگری از جمله نقش نظامی، نقش دیپلماسی و نقش انتظامی هستند (سیاری و طحانی، ۱۳۹۴: ۲۲۴).

راهبرد نیروی دریایی مشخص می‌کند که وظیفه عمده نیروی دریایی در قرن ۲۱ استفاده از ناوگان جنگی برای پشتیبانی از سیاست خارجی ملی خواهد بود. در طول سالیان متمادی صلح، ما نیازمند نمایش قدرت، نشان دادن حضور، تسهیل مشارکت از طریق توانمندی‌های دریایی، اعتمادسازی و ایجاد تعامل از طریق عملیات مشترک و مرکب و همکاری‌های بین‌المللی هستیم. راهبرد همچنین نقش نیروی دریایی در کمک به برقراری صلح و آرامش در منطقه اقیانوس هند و رسیدن به انتظارات بین‌المللی را زمانی که نیاز دارد برجسته می‌کند. (همان: ۷۸).

بر این اساس می‌توان از نیروی دریایی به‌عنوان یک ابزار دیپلماتیک در پشتیبانی از سیاست خارجی کشور استفاده نمود بدون آنکه نیازی به فعالیت‌های نظامی یا سیاسی جهت حل بحران‌ها باشد. کافی است در مرحله اول شروع بحران، نیروهای دریایی در منطقه‌ای استقرار یابند، استقرار این نیروها به‌نوبه خود باعث بازدارندگی و تحمیل خواسته‌ها از طریق کشور دارای قدرت برتر دریایی است. حضور ناوهای خودی در کشورهای خارجی خود بیانگر قدرت دریایی کشور صاحب‌پرچم است و می‌تواند این ایده را به ملت آن کشور القاء نماید که چنین قدرتی وجود دارد. در این حال هیچ تهدید نظامی وجود ندارد و ناوهای حضور یافته به‌عنوان سفیران کشور خود عمل می‌نمایند (همان: ۲۲۸).

تلاش برای نمایش دادن صحنه دیپلماتیک با استفاده از کشتی جنگی تمایل بسیاری از کشورهای ساحلی به‌منظور گسترش حاکمیت خود در دریاها و تنگه‌های مجاور است. استراتژی نیروی دریایی با ارائه قدرت نظامی دریایی و اعتبار سیاسی در ارتباط است، قدرت دریایی به استقرار کشتی‌ها در سواحل دورتر از سواحل خود اشاره دارد و دیپلماسی دریایی به استفاده از کشتی جنگی در حمایت از سیاست خارجی اشاره می‌کند البته این دو اصل شامل به‌کارگیری کشتی‌ها جنگی برای حضور در یک منطقه به‌منظور انتقال اهداف و افزایش نفوذ است. توسعه نیروی دریایی به‌طور عمده بر آزادی کشتیرانی قرار داد و اساساً

یک دکترین سنتی مجاز، به قدرت‌های دریایی اجازه می‌دهد تا منافع سیاسی خود را بر اساس قدرت دریایی جلو ببرند و تنها محدودیت آن‌ها برای این اقدام، عدم تمایل خودشان است. نیروهای دریایی برای اعلام حضور، اهتزاز پرچم، تأمین امنیت استفاده از دریا و برای مقابله با موانع استفاده از دریا در آب‌ها مستقر می‌شوند و برای تحقق بخشیدن به اهداف خود به روش نظامی، دیپلماتیک و پلیسی در دریا استقرار می‌یابند (کن‌بوث^۱، ۱۹۸۵: ۲۳۱).

دیپلماسی دریایی و یا استفاده از نیروی دریایی در حمایت از سیاست خارجی می‌تواند به‌عنوان شکل دادن به عملیات و فراهم نمودن زمینه برای آن دسته از اقدام‌هایی که در ابتدا برای تأثیرگذاری بر سیاست‌ها و اقدام‌های ملت‌های دیگر طراحی شده، تعریف نمود. انواع اقدام‌ها و وظایفی که تحت عنوان این مقوله انجام می‌شود مفید می‌باشند، اگرچه بسیاری از فعالیت‌ها نیز بدون شک بی‌خطر هستند. یکی از اهداف مهم چنین عملیات‌هایی این است که شرایط برای هدایت موفقیت‌آمیز عملیات‌های ترکیبی در آینده را فراهم نماید. بسیاری از ویژگی‌های ذاتی نیروی دریایی، ویژگی‌های هستند که نیروهای دریایی را برای دولت‌ها به ابزارهای آسایش و آرامش تبدیل می‌کند به‌طور خاص دولت‌ها تنوع‌پذیری و دامنه‌ای پاسخ را در اختیار خواهند داشت که ابزارهای مفید در زمان بحران محسوب می‌شود و به دولت‌ها اجازه حداکثر آزادی در تصمیم‌گیری را می‌دهد (روس کران^۲، ۲۰۱۰: ۹۹).

جابجایی ندادا از خلیج فارس به دریای عمان و استقرار آن در سواحل مکران، این نیرو را به گونه‌ی بلا واسطه در مجاورت اقیانوس هند و تعامل با این محیط جدید قرار می‌دهد؛ بنابراین دیگر نقش‌هایی که پیش‌تر در خلیج فارس ایفاء می‌نمود برای منطقه استقرار جدید کفایت لازم را نخواهد داشت و با چراغ راه قرار دادن رهنمود گهربار معظم له مبنی بر اینکه: «نیروی دریایی نیرویی است که هم سیاسی و بین‌المللی و هم علمی و هم نظامی است» (۹۲/۹/۳) و بایستی قادر باشد چهار دسته نقش ایفاء نماید: نقش‌های نظامی، نقش‌های دیپلماسی (سیاسی)، نقش‌ها انتظامی (پلیسی) و نقش‌های امدادی و بشردوستانه

1 - Ken Booth

2 - Russ Crane

(مردم یاری) بر همین اساس نیروی دریایی از اواسط دهه ۸۰ (هجری شمسی) و بعد از راهبردی شدن فعالیت‌های خود را در دریاهای بین‌المللی گسترش داده تا بتواند به نقش دیپلماتیک و سیاسی خود عمل و از این طریق پشتوانه‌ای برای سیاست خارجی ج.ا.ایران باشد (سیاری، خانزادی، ۱۳۹۴: ۴۶).

برخی از فعالیت‌های دیپلماسی نیروی دریایی راهبردی:

- توسعه تبادلات نظامی دریایی در سطح بالا با سایر کشورهای جهان.
- هدایت همکاری‌ها و تبادلات نظامی در زمینه توسعه آموزش کارکنان.
- ایجاد مکانیسم‌هایی برای انواع متفاوتی از گفتگوهای مشترک امنیتی.
- تقویت و مشارکت در همکاری‌های امنیتی و دفاعی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای.
- برگزاری تمرین‌های مشترک نظامی با دیگر کشورها.
- مشارکت کامل و فعال در عملیات بین‌المللی و فعالیت‌های بین‌المللی امداد و نجات.
- مشارکت در عرصه بین‌المللی و دریاهای آزاد در خلیج عدن و مبارزه با دردان دریایی.
- صیانت از اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در دریا.
- مقابله با ایران هراسی در منطقه و جهان.
- به اهتزاز درآوردن پرچم جمهوری اسلامی ایران در آب‌های آزاد.
- ایفای نقش به‌عنوان سفیر صلح و دوستی ج.ا.ایران در جهان.
- ترویج فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی در سطح بین‌المللی.
- پشتوانه قوی برای گفتگوها و مذاکرات دیپلماسی هسته‌ای.
- جلوگیری از جنگ و خونریزی. (آهنگری، ۱۳۹۶: ۵۰)

اهداف سیاست خارجی

مهم‌ترین منبع برای شناخت اهداف سیاست خارجی ایران، قانون اساسی ج.ا.ایران بوده و اصول ۱۵۲ تا ۱۵۵ آن، اصولی‌ترین شاخص‌های سیاست خارجی، است که مفاهیم اساسی سیاست خارجی ج.ا.ایران را بدین شرح تبیین می‌نماید: سعادت کامل جامعه بشری،

حمایت و مبارزه حق‌طلبانه مستضعفان در برابر مستکبران در هر نقطه جهان، خودداری از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر، تعهد برادرانه در برابر همه مسلمانان، ائتلاف و اتحاد ملت‌های اسلامی و وحدت جهان اسلام، دفاع از حقوق همه مسلمانان جهان، نفی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی، نفی هرگونه سلطه‌پذیری و سلطه‌گری، عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر، استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، طرد کامل استعمار، جلوگیری از نفوذ اجانب، تمامیت ارضی و روابط صلح‌آمیز متقابل با دولت‌های غیر محاربه (ایزدی، ۱۳۸۴: ۱۳۵).

قانون اساسی حضور نیروهای مسلح در حوزه‌های فرا سرزمینی را منع نکرده و همکاری‌های دفاعی در حوزه برگزاری رزمایش، تبادل تجهیزات و تسلیحات، آموزش نظامی و غیرنظامی، ایجاد پایگاه‌های نظامی در خارج از ایران و مدیریت آن به‌وسیله نیروهای مسلح کشور یا با همکاری کشورهای متحد و سرزمینی را منع نکرده است (بدون نام، ۱۳۹۳: ۱۳).

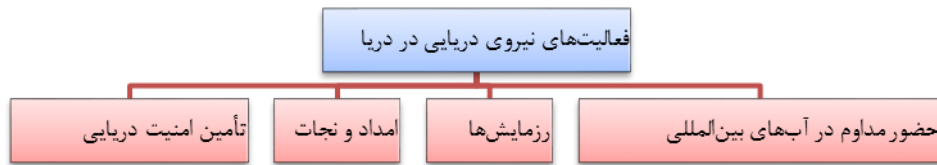
راهبردها و اصول سیاست خارجی ج.ا.ایران

راهبردها شامل: (۱) حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات، (۲) مقابله با حضور و نفوذ آمریکا در منطقه، (۳) ثبات سازی، (۴) رهاسازی منطقه، (۵) خنثی‌سازی فشارهای سیاسی، (۶) مقابله با منزوی‌سازی و محدودسازی ایران، (۷) نهادسازی منطقه‌ای، (۸) ممانعت از امنیتی سازی، (۹) ارتقای مشروعیت منطقه‌ای، (۱۰) پیشگیری از بحران‌های منطقه‌ای، (۱۱) اعتمادسازی جمعی، (۱۲) هنجارسازی، (۱۳) نقش‌آفرینی نهادمند منطقه‌ای و (۱۳) تعامل گسترده (اکرمی نیا، ۱۳۹۲: ۵۵) و اصول شامل: همزیستی مسالمت‌آمیز، (۲) تعامل سازنده، (۳) هنجارسازی، (۴) تنش‌زدایی و (۵) اعتمادسازی نیز مهمترین اصول قابل اشاره سیاست خارجی ج.ا.ایران هستند (متقی و اکرمی نیا، ۱۳۹۱: ۱۰۶).

فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا منبعث از موضوع پژوهش

الف- فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا

فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا شامل شاخص‌های زیر است:

شکل ۲- خودمحقق ساخته

رزمایش‌ها: رزمایش نمایش قدرت، با سازمان‌دهی، فرماندهی و روش‌های آموزش صحیح برای فراگیران در یادگیری و دنبال کردن اجرا می‌شود. ارتقاء آمادگی رزمی یگان‌ها و نیروهای شرکت‌کننده در مقابل تهدیدات، افزایش توان بازدارندگی و درنهایت آزمایش و به‌کارگیری تسلیحات و تجهیزات نوین ساخت صنایع دفاعی در رزمایش‌ها دنبال می‌گردد. (آهنگری، ۱۳۹۰: ۹۳)

اجرای رزمایش‌های مختلف در سطوح متفاوت یکی از مهم‌ترین برنامه‌های نادجا بوده که این رزمایش‌ها گاه به‌صورت رزمایش واحدهای مختلف نیروی دریایی در آب‌های داخلی بوده و گاه به‌صورت رزمایش مشترک با ن.م جمهوری اسلامی ایران و گاه در قالب رزمایش مرکب با کشورهای دیگر در آب‌های داخلی یا آب‌های بین‌المللی به مرحله اجرا درآمده است. هر ساله رزمایش‌هایی تحت عنوان رزمایش ولایت، توسط نیروی دریایی راهبردی آجا برگزار می‌شود که این رزمایش‌ها دارای بازتاب داخلی و خارجی است برای نمونه در رزمایش دریایی سال ۹۱، مایکل اوهالون، تحلیل‌گر موسسه پژوهشی آمریکایی بروکینگز در گفتگو با شبکه سی.ان.ان گفت: رزمایش ولایت ۹۱ بیانگر این موضع از سوی تهران است که همچنان در جایگاه قدرت قرار دارد، صاحب اهرم فشار و آماده مقابله است و بدین طریق کشورهایمانند آمریکا که قصد انجام حمله یا کشورهای منطقه که تمایل به مشارکت در آن را دارند به هراس افکنده و به تجدیدنظر وادار کند. (انعکاس رسانه‌ای رزمایش تخصصی دریایی، ۱۳۹۱)

یکی از مهم‌ترین رزمایش‌های مشترک برگزارشده، رزمایش مشترک محمد رسول‌الله (ص) در آذرماه سال ۱۳۹۳ با شرکت تمام نیروهای آجا، به جهت نمایش قدرت ج.ا.ایران و با سه هدف برگزار شده است: اول؛ نمایش هم‌زمان اقتدار و بازدارندگی به‌عنوان قدرت نظامی منطقه‌ای، دوم؛ به رخ کشیدن توانمندی‌های فنی و صنعتی در حوزه اقتصاد دفاع و

سوم؛ به نمایش گذاشتن قدرت مدیریت راهبردی است (کوشکی، ۱۳۹۳: ۳)، و یا در خصوص رزمایش ذوالفقار ۱۴۰۰ وبگاه خبری «الخلیج آنلاین» در گزارشی تصریح کرد: مانور ذوالفقار ۱۴۰۰ ارتش ج.ا.ایران می‌تواند پیامی به کشورهای منطقه باشد و همچنین وبسایت خبری «البلادی» در گزارشی نوشت: ج.ا.ایران این رزمایش را قبل از شروع توافقات هسته‌ای و مذاکرات غیرمستقیم با واشنگتن در تاریخ ۲۹ نوامبر در وین انجام می‌دهد (الخلیج آنلاین، ۱۴۰۰).

نداجا تاکنون با کشورهای هم‌چون روسیه، عمان، پاکستان، چین و... با هدف تثبیت عمق استراتژیک ج.ا.ایران رزمایش مرکب برگزار کرده است که نخستین رزمایش منطقه‌ای مرکب دریایی ج.ا.ایران و روسیه در سال ۲۰۰۸ میلادی (مرداد ۱۳۸۸) برگزار و آخرین رزمایش مرکب دریایی ایران، روسیه و چین در بهمن‌ماه سال ۱۴۰۰ برگزار شد که در این خصوص فداحسین مالکی عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی، اظهار داشت: برگزاری این رزمایش در خلیج فارس در واقع قدرت‌نمایی قدرت‌های منطقه در مقابل بیگانگان است، لذا برگزاری این رزمایش قطعاً پیام خوبی برای بیگانگان خواهد داشت (سایت خبرآنلاین، ۱۴۰۰).

عملیات امداد و نجات: یکی از اقدامات مهمی که پس از بروز حادثه‌ای انجام می‌شود عملیات تجسس و نجات است، عملیات تجسس و نجات برای کاهش خسارت‌های مالی و جانی است. با توجه به پهنه وسیع آب‌های ساحلی کشور در جنوب و شمال و گستردگی حوزه عملکرد، برای انجام موفق و کارآمد عملیات تجسس و نجات دریایی در زمان صلح و هنگامی که جنگی رخ دهد نهادهای مختلفی شرکت می‌کنند نداجا یکی از این نهادها است که با توجه به امکانات و تجهیزاتی که در اختیار دارد می‌تواند هنگام بروز سوانح و حوادث دریایی در زمان صلح و حتی هنگامی که جنگی رخ دهد با نجات مجروحین و بازیافت شهدا نقش مؤثری را در عملیات تجسس و نجات ایفا کند. با توجه به اینکه منطقه مسئولیت نداجا تا مدار ۱۰ درجه شمالی توسعه یافته، فعالیت‌های نظامی و ناتو در منطقه خلیج فارس، دریای عمان و منطقه خاورمیانه و اقیانوس هند، احتمال درگیر

شدن نداجا با نیروهای فرا منطقه‌ای را متصور می‌سازد لذا هرگونه درگیری با نیروهای فرا منطقه‌ای نداجا را به‌سوی جنگ ناهم‌تراز سوق می‌دهد و درگیری با دشمن فرا منطقه‌ای منجر به نبرد از نوع شدید، کوتاه و گسترده خواهد شد؛ بنابراین احتمال افزایش آمار تلفات وجود دارد. لذا ضرورت دارد دیگران‌های نداجا در خصوص عملیات تجسس و نجات اقدام نمایند (حمودی، ۱۳۹۳: ۱).

بر اساس قوانین بین‌المللی کلیه شناورها در آب‌های آزاد می‌بایست در عملیات جستجو و نجات شرکت نمایند؛ که تاکنون اقدامات زیادی در حوزه امداد و نجات دریایی بعد از راهبردی شدن نداجا انجام و در همین راستا هر ساله رزمایش امداد و نجات بین نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران و کشورهای دوست برای افزایش آمادگی‌ها برگزار می‌گردد (سیاری، طحانی، ۱۳۹۴: ۲۳۳).

حضور مداوم در آب‌های بین‌المللی: بزرگ‌ترین دستاوردی که نداجا در چند سال اخیر به دست آورده، ارتقاء جایگاه این نیرو از نیروی دریایی ساحلی محدود به خلیج-فارس، تنگه هرمز و شمال دریای عمان به یک «نیروی راهبردی و فرا منطقه‌ای» است. نیروی دریایی راهبردی آجا تاکنون با اعزام ۸۶ ناگروه، حضور دائمی خود را در منطقه خلیج عدن و دریای سرخ، چین، روسیه و... نشان داده و خصوصاً با عبور از کانال سوئز و ورود به دریای مدیترانه، اعزام زیرسطحی به دریای سرخ و همچنین سفر به چین و تانزانیا، مهم‌ترین مأموریت‌های تاریخ دریایی ایران را رقم‌زده است. از نقطه‌نظر نظامی و تاریخی حضور ناگروه‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران در کانال سوئز، دریای مدیترانه، اقیانوس هند و خاور دور یادآور دوباره قدرت دریایی ج.ا.ایران و ایفای نقش مؤثر نیروهای نظامی کشورمان در صلح و ثبات منطقه و ایجاد موازنه معادلات قدرت جهانی است (ایرانی و آهنگری، ۱۳۹۶: ۶).

با حضور زیردریایی ج.ا.ایران در آب‌های دور ثابت شد که نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران کاملاً به یک نیروی دریایی راهبردی تبدیل شده است و ضمن کسب اعتمادبه‌نفس، سبب نمایش اقتدار ج.ا.ایران در آب‌های بین‌المللی نیز گردید. همچنین حضور مداوم در دریا، ج.ا.ایران را در جمع قدرت‌های دریایی قرار داده و این موضوع

خود در ایجاد انگیزه برای ملت‌های دوست و مسلمانی که به دیده تحسین به انقلاب اسلامی می‌نگرند تأثیرگذار است (آهنگری، ۱۳۹۶: ۴۵).

نداجا در طول مدت حضور در آب‌های بین‌المللی با حضور در میان ناوگان حدود ۳۰ کشور جهان، ضمن حراست و حفاظت از منافع ج.ا.ایران در آب‌های بین‌المللی توانسته است، موجبات خشنودی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، مردم قهرمان و آزاده ج.ا.ایران و تقدیر سازمان‌های بین‌المللی را فراهم آورد. همچنین به اهتزاز درآوردن پرچم کشور در پهنه آب‌های بین‌المللی، به نمایش گذاشتن توان عملیاتی و اقتدار نیروی دریایی ارتش در محدوده اقیانوس‌ها، تأمین امنیت خطوط مواصلاتی کشتیرانی و مقابله با پدیده شوم تروریسم دریایی، انتقال و ابلاغ پیام صلح و دوستی به جهانیان به‌ویژه کشورهای منطقه، ارزیابی توان ماندگاری در دریا بدون نیاز به هرگونه پشتیبانی از ساحل و انتقال فرهنگ ج.ا.ایران به کشورهای حاشیه خلیج عدن از اهداف اعزام ناوگروه‌های نداجا در محدوده اجرای مأموریت است (آهنگری و شایگان، ۱۳۹۱: ۱۲۴).

به گمان برخی کارشناسان از جمله «دنيس بلر»^۱ توان قدرت افکنی ایران در عرصه هوایی و دریایی، مؤثر و قابل ملاحظه است. او در گزارشی با عنوان «ارزیابی سالانه از تهدیدها علیه آمریکا» اعلام داشته: «از نظر نظامی، ایران به تقویت سه ستون بازدارندگی راهبردی خود ادامه می‌دهد: موشک‌های زمین به زمین و راکت‌های دوربرد برای انتقام‌گیری، نیروی دریایی برای مختل کردن تردد دریایی و نمایندگانش برای انجام عملیات مهلک در سراسر جهان» (آقاجانی و عسگری، ۱۳۹۰: ۲۰).

در راستای دیپلماسی دریایی، نداجا، به‌عنوان یک پایگاه فرهنگی در عرصه دریاها و اقیانوس‌های جهان حضور یافته تا پیام صلح و دوستی مردم ج.ا.ایران را به گوش جهانیان برساند. امروز توسعه دیپلماسی، به نمایش گذاشتن سیاست خارجی و سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران و ایجاد تعامل دوجانبه با کشورهای دنیا یکی از وظایف نیروی دریایی راهبردی شده است و به همین دلیل رسانه‌های دنیای غرب اعتراف می‌کنند که قدرت

دریایی نیروی دریایی راهبردی آجا از قدرت اتمی آن بسیار مهم‌تر و هدفمندتر است و به همین دلیل تمام تحولات نیروی دریایی در صدر اخبار آنان قرار دارد (آهنگری و شایگان، ۱۳۹۱: ۱۱).

فرمانده نیروی دریایی ارتش، در مورخه ۹۱/۰۳/۳۰، در مراسم استقبال از ناوگروه نوزدهم بیان داشتند: نیروی دریایی ارتش تنها یک نیروی نظامی نیست بلکه چرخه اقتصاد کشور امروز به وسیله نیروی دریایی راهبردی تأمین می‌شود که به واسطه حضور مقتدرانه خود در آب‌های آزاد از منافع و منافع ملی دفاع و امنیت خطوط مواصلاتی و کشتیرانی را برقرار می‌کند (آهنگری، ۱۳۹۱: ۸۲).

نداجا با ورود به دریاها و آزاد و انجام مأموریت‌های انسان دوستانه و کمک به ناوگان کشورهای دیگر (از جمله رقا) و کمک در مواقع بروز بحران و حوادث غیرمترقبه، پروژه (طرح) ایران هراسی را شکست می‌دهد. در واقع این تغییر برداشت مردم دنیا از چهره ج.ا.ایران، خود نوعی بازدارندگی ایجاد خواهد کرد. در این زمینه نیروی دریایی در مقایسه با نیروی هوایی و زمینی از قدرت و نفوذ سیاسی قابل ملاحظه‌تری برخوردار بوده و می‌تواند بازدارندگی نظامی را به بازدارندگی راهبردی و سیاسی تبدیل نماید (ماهنامه صف، ۱۳۹۵: ۵۵).

از آنجاکه جدی‌ترین تهدیدات علیه منافع کشور، تهدیدات دریا پایه است، با توجه به اینکه تهدیدات امروزی با تهدیدهای چند سال گذشته متفاوت است نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران با شناخت ضرورت‌های دفاع استراتژیک و بر اساس راهبرد سیاست بازدارندگی دریایی، اقدام به افزایش قابلیت‌های بازدارندگی کرده و ضمن ارتقاء توان رزمی خود با حضوری فعال و مؤثر در اجرای رزمایش‌ها، تمرین‌ها و گشت‌های دریایی، ضمن برقراری امنیت خطوط مواصلاتی دریایی و کشتیرانی، سیادت خود را در آب‌های منطقه به منصف ظهور رسانده و به عنوان یک قدرت بی‌بدیل در منطقه، تحسین همگان را برانگیخته است (آهنگری، ۱۳۹۰: ۳۴).

دریا پیمایی ناو بندر مکران و ناو سهند به مدت ۱۳۳ روز در قالب ناوگروه هفتادوپنجم در آب‌های بین‌المللی و اقیانوس‌ها در سال ۱۴۰۰، ضمن یک دستاورد بزرگ نظامی و

دریایی برای ج.ا.ایران، یک نه بزرگ به ابرقدرت‌ها به‌ویژه آمریکا بود که ابهت و حیاط‌خلوتی آن در سطح جهان شکسته شد. این ناگروه با عبور از سه اقیانوس هند، اطلس جنوبی و اطلس شمالی و آبراه‌های مهم این سه اقیانوس که راه‌های راهبردی بوده و در حوزه ژئوپلیتیک دریایی مطرح هستند، عبور کردند. انتقال پیام صلح و دوستی به جهانیان به مخصوص کشورهای مسیر و خنثی کردن پروژه ایران هراسی و... از دیگر اهداف این پیمایش دریایی بود (سایت اینترنتی ایرنا، ۱۴۰۰). امیر دریادار ایرانی در بازگشت ناگروه ۸۱ عنوان داشت: این حضور موردتوجه سازمان ملل هم قرار گرفته و از نقش ج.ا.ایران در تأمین امنیت خطوط کشتیرانی دنیا قدردانی شده است (سایت اینترنتی مانا، ۱۴۰۰).

دزدی دریایی: با توجه به اهمیت این مسیر دریایی برای اقتصاد ج.ا.ایران و جهان و عبور ناوگان تجاری و نفت‌کش جمهوری اسلامی ایران از این منطقه و حضور ناوگان صیادی در شمال اقیانوس هند و دریای عمان و ضرورت تردد ایمن و دور از خطر، موجب شد تا با پیشنهاد شورای امنیت ملی و تصویب مقام‌های ولایت و فرماندهی معظم کل قوا، نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران با اعزام ناگروه خود به آن منطقه این وظیفه مهم را به عهده بگیرد. (پایگاه اطلاع‌رسانی نداجا، ۱۳۹۴/۶/۲۹). نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی از نیمه دوم سال ۱۳۸۷ بر اساس تدابیر ابلاغی اعزام ناگروه‌های رزمی خود را به‌منظور حفظ خطوط مواصلاتی و حراست از ناوگان تجاری و نفت‌کش-های کشور ج.ا.ایران آغاز نمود. (پایگاه اطلاع‌رسانی نداجا، ۱۳۹۴/۶/۲۹)، بطوریکه از سال ۱۳۸۷ تاکنون نزدیک به پنج هزار کشتی تجاری و نفت‌کش با حضور فیزیکی نیروی دریایی در منطقه در قالب تیم‌های اسکورت و حافظ کشتی‌ها و نیز ناوشکن‌ها در منطقه محافظت‌شده و در مقابل دردان دریایی ایستادگی کردند و کشتی‌ها به‌سلامت از منطقه عبور داده شدند. (خبرگزاری ایسنا، تاریخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۹). توانمندی نداجا در بین کشورهایی که در خلیج عدن به اجرای مأموریت می‌پردازند از این جهت منحصر به فرد و استثنایی است که کشورهای دیگر این عملیات را در قالب یک ائتلاف و فرماندهی مشترک

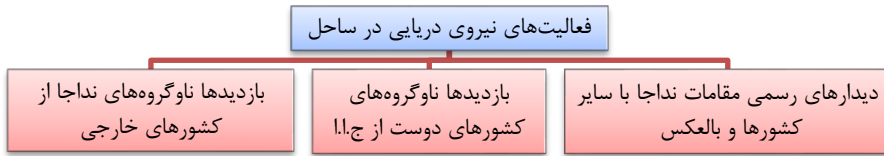

و با برخورداری از خدمات کشورهای حاشیه‌ای انجام می‌دهند اما ناوگروه‌های نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران که جهت برقراری امنیت خطوط کشتیرانی ج.ا.ایران عازم منطقه خلیج عدن شده بودند متکی به مبدأ و فرماندهی مستقل بودند (ایرانی و آهنگری، ۱۳۹۶: ۲۸).

شورای امنیت نیز در قطعنامه ۱۹۵۰، از برخی کشورها از جمله ج.ا.ایران بابت سرکوب دزدی دریایی و حفاظت از کشتی‌های آسیب‌پذیر ترانزیت در سواحل سومالی تقدیر و تشکر می‌نماید. همچنین شورای امنیت در قطعنامه ۲۰۲۰ نیز از تلاش‌های صورت گرفته ج.ا.ایران به علت استقرار ناوها و ادوات نظامی جهت مقابل با بحران دزدی دریایی در کنار کشورهایی از قبیل چین، هند، ژاپن، مالزی، کره جنوبی، روسیه، یمن و عربستان قدردانی نمود. با نگاهی با بیانیه‌ها و تقدیرها می‌توان گفت اقدامات نیروی دریایی راهبردی آجا در سطح جامع بین‌المللی گامی در راستای تحقق تدابیر فرماندهی معظم کل قوا و امنیت خطوط مواصلاتی جمهوری اسلامی ایران و حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و همچنین افزایش بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران بوده است. بطوریکه اجرای عملیات‌های رعد یک و رعد دو که منجر به آزادسازی کشتی ایرانی و چینی در سال ۹۱ شد بازتاب‌های وسیعی در سطح بین‌الملل داشته و ضمن نمایش آمادگی و پادروکاب بودن نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در راستای مأموریت محوله، به همه قدرت‌های فرا منطقه‌ای و جامعه جهانی، اقتدار دریایی و اراده ایران اسلامی را در حفظ و صیانت از منافع خود در هر نقطه از گیتی را اثبات کرد. شایان‌ذکر است به‌واسطه اهمیت و بازتاب گسترده این عملیات سفیر وقت چین و همراهان برای ابراز قدردانی و تشکر بر عرشه ناو عمل‌کننده حضور یافتند. (بیات، ۱۳۹۴: ۶۰)

ب- فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در ساحل

فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در ساحل شامل شاخص‌های زیر است:

شکل ۳- محقق ساخته

دیدارهای رسمی مقامات نداجا با سایر کشورها و بالعکس: ماهیت و گستره ارتباط نیروهای مسلح با هم‌تیمان خارجی، جزء مهمی است که تبدیل و تحول کاراتر و مؤثرتر منابع ملی به قدرت مفید نظامی را امکان‌پذیر می‌سازد. روابط نیروهای مسلح کشورها با یکدیگر به چند شکل مختلف می‌تواند برقرار شود: وابسته دفاعی یا نظامی در سفارتخانه‌ها، مشارکت در برنامه‌های آموزش خارج از کشور و نظارت بر تمرین‌های نظامی کشورهای خارجی به همراه برنامه‌های آموزشی و اجرای مأموریت‌های نظامی به صورت مشترک. فرمانده نیروی دریایی هر ساله به مناسبت هفتم آذرماه سالروز نیروی دریایی با وابستگان نظامی کشورهای خارجی در ج.ا.ایران ملاقات می‌نماید که در یکی از ملاقات‌ها سرهنگ ولادیمیر میروویچ رئیس انجمن وابستگان نظامی مقیم ج.ا.ایران گفت: به عقیده این‌جانب چنین مراسمی نه تنها موجب تقویت روابط دوستانه فی‌مابین نیروهای نظامی بلکه سبب مراودات بین کشورها و ملت‌هایشان می‌شود. وی ادامه داد امروزه کشتی‌های جنگی نیروی دریایی ج.ا.ایران با حضور خود در آب‌های دوردست بین‌المللی پیام صلح و دوستی را مخابره می‌کند (پایگاه اطلاع‌رسانی نداجا، ۱۴/۰۹/۱۳۹۴).

فرماندهان نیروی دریایی از سال ۱۳۸۷ تاکنون با بیش از ۱۰ تن از فرماندهان دریایی هیئت‌های اعزامی کشورها ملاقات و به بیش از ۲۰ کشور مختلف سفر و در نشست‌های مختلف نیز شرکت نموده که در دیپلماسی دفاعی و بازدارندگی بسیار مؤثر بوده است. شرکت در دومین هم‌اندیشی فرماندهان نیروی دریایی کشورهای حاشیه اقیانوس هند در امارات (ابوظبی)، شرکت در هم‌اندیشی فرماندهان نیروی دریایی کشورهای اقیانوس هند آفریقای جنوبی، سفر به سریلانکا و ضمن ملاقات با فرمانده نیروی دریایی آن کشور، سفر به روسیه و ملاقات با هم‌تیمی روسی خود در جهت همکاری‌های مشترک در زمینه تأمین

امنیت دریاچه خزر با شرکت کشورهای همسایه این دریا و بازدید ناوهای دو کشور از بندرهای یکدیگر و همکاری‌های آموزشی و فنی، شرکت در نشست بین‌المللی امنیت دریایی اندونزی (جاکارتا)، سفر به چین، قزاقستان، فرانسه و تبیین دیدگاه ج.ا.ایران در زمینه چگونگی برقراری امنیت دریایی و خطوط مواصلاتی دریایی، تحرک بخشی به دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران از طریق حضور فعال نیروی دریایی ارتش در آب‌های اقیانوس هند و گسترش و تعمیق تعاملات دوجانبه دریایی با کشورهای مهم ساحلی اقیانوس هند و برخی کشورهای شرق دور از جمله چین و ژاپن رایزنی با همتیان خود، از کشورهای آلمان، یونان، لهستان، پاکستان، امارات، کویت، چین، ژاپن و ملاقات درباره مسائل دریایی و همکاری درباره تأمین امنیت آبراه‌های بین‌المللی و مبارزه با دردان دریایی و تروریسم از نتایج دیپلماسی فرمانده نیروی دریایی ارتش بوده است (آهنگری، ۱۳۹۶: ۱۴۶).

نداجا حضور قدرتمندانه‌ای در اجلاس نیروهای دریایی اقیانوس هند که به‌اختصار آن را آیونز^۱ می‌نامند و میزبانی این نشست در ششمین دوره طی سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ به ج.ا.ایران رسید، مخالفت فرمانده نیروی دریایی راهبردی آجا با درخواست آمریکا مبنی بر مشارکت آمریکا در پنجمین اجلاس کشورهای حاشیه اقیانوس هند به‌عنوان عضو ناظر که منجر به حذف این کشور شد و باعث گردید نه‌تنها از حضور در اجلاس بعدی بازماند بلکه با این اقدام فرصت سخنرانی، اعمال نظر و تأثیرگذاری مستقیم بر همایش فرماندهان نیروهای دریایی اقیانوس هند از آمریکا گرفته شد. (باشگاه خبرنگاران جوان، تاریخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۹). همایش نیروهای دریایی کشورهای حاشیه اقیانوس هند، بستر مناسبی را برای شفاف‌سازی سیاست دریایی کشورها و همچنین سیاست و راهبردی دریایی مشترک بین کشورهای این منطقه فراهم ساخته است. این فرصت مناسبی برای ج.ا.ایران است که بهره‌برداری بیشتر را از بستر ایجادشده به عمل آورده و ضمن توسعه تعامل و ارتباط با کشورهای حاشیه اقیانوس هند در راستای اهداف امنیت ملی، سیادت دریایی خود را در عرصه اقیانوس هند و حتی اقیانوس‌های هم‌جوار به‌ویژه اقیانوس اطلس تقویت نموده و توسعه بخشد و از این طریق میزان قدرت بازدارندگی ملی را به‌طور قابل‌توجهی رشد و

ارتقاء دهد. در این راستا افزایش همکاری‌های آموزشی، فنی، تمرینات و رزمایش‌ها، بازدیدهای متقابل و... بین نداجا و نیروهای دریایی کشورهای دوست می‌تواند روند افزایش تعاملات را حتی به سطح ملی ارتقاء بخشد (آهنگری، ۱۳۹۶: ۲۲۵).

بازدیدها ناوگروه‌های نداجا از کشورهای خارجی: یکی از رسوم جالب بین نیروهای دریایی، بازدیدهای متقابل شناورهای نظامی از بندرها کشورهای مختلف است و معمولاً به صورت مرتب کشتی‌های جنگی و یا حتی زیردریایی‌های نیروهای دریایی مختلف دنیا برای بازدید به بندرها سایر کشورها وارد شده و سپس نیروی دریایی کشور میزبان نیز در مقابل ناوهای را برای بازدید به بندرها آن کشور ارسال می‌کند. ناوگروه‌های اعزامی نداجا در طول مأموریت‌های خود تا سال ۱۴۰۱ در بیش از ۲۰ بندر خارجی پهلوگیری کرده و علاوه بر آشنایی و تعامل با این کشورها در عرصه تبادلات دریایی، نقشی مشابه وزارت امور خارجه را در حوزه دیپلماسی نیز ایفا کردند. (بختیاری، ۱۳۹۶: ۷)، کارشناسان اندیشکده مؤسسه واشنگتن در مقاله‌ای در تاریخ ۹۲/۱۲/۲۴، قدرت دریایی ایران را موجب تقویت قدرت نرم ج.ا.ایران توصیف و بیان داشته‌اند: ج.ا.ایران در سال‌های اخیر با به نمایش گذاشتن پرچم خود و در پیش گرفتن دیپلماسی دریایی در چارچوب درخواست برای پهلو گرفتن در سواحل آب‌های خارجی درصدد تقویت قدرت نرم و به نمایش گذاشتن توانایی‌اش برای انجام عملیات در گستره‌ای از تنگه باب‌المنندب در غرب و هرمز در شمال تا تنگه مالاکا در شرق است. سفرهای دریایی ایرانی در خلیج فارس، اقیانوس هند، شاخ آفریقا، دریای احمر و شرق مدیترانه مؤید تلاش‌های ج.ا.ایران برای به تصویر کشیدن خود به عنوان قدرتی در حال سر برآوردن و نقش‌آفرینی در حال ظهور در عرصه دریایی جهانی است (آهنگری و شایگان، ۱۳۹۴: ۹۲).

بازدیدها ناوگروه‌های کشورهای خارجی از ج.ا.ایران: نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران تاکنون با بیش از ۱۸ کشور جهان رفت‌وآمد دارد این کشورها عبارتند از؛ پاکستان، هندوستان، مالزی، اندونزی، سریلانکا، عمان، آذربایجان، روسیه، قزاقستان، سوریه، تانزانیا، ایتالیا، آفریقای جنوبی، قطر و همچنین پیش از جنگ یمن با کشورهای یمن، عربستان،

جیبوتی و سودان رفت و آمد دریایی داشته است. با توجه به بین‌المللی بودن نیروی دریایی در تمامی کشورهای جهان، هر ساله یگان‌های نظامی دریایی متشکل از ناوها و یگان‌های پروازی در قالب ناوگروه به کشورهای دیگر عزیمت می‌کنند. هدف این سفرها، تعاملات دریایی بین‌المللی و گاهی به منظور انجام تمرین‌های دریایی مشترک و یا انجام رزمایش‌های مشترک بین دو یا چند کشور است. نداجا نیز با حضور فعال در این میدان، هر ساله میزبان ناوگروه‌های اعزامی از دیگر کشورهای دنیا بوده است. از آنجاکه دشمن همیشه به دنبال تخریب ج.ا.ایران، اجرای پروژه ایران هراسی و ناامن کردن ج.ا.ایران داشته است، اما با اثبات حقیقت برای کشورهای همسایه، منطقه و دیگر کشورهای جهان در خصوص امنیت بالای این مرزوبوم در دنیا، نیروهای نظامی سیار کشورها، به ج.ا.ایران عزیمت و در برنامه‌های مشترک فی‌مابین شرکت می‌کنند. همچنین در رایزنی‌های به عمل آمده بین دو کشور ج.ا.ایران و روسیه، پیشنهادهایی درباره همکاری‌های دریایی با ج.ا.ایران از جمله حضور در سواحل جنوبی ایران، مانور مشترک دریایی و همچنین تعامل درباره تجهیزات دریایی ارائه گردیده و این همکاری دریایی نظامی ج.ا.ایران با روسیه در مناطق جنوبی، می‌تواند در توازن قدرت به نفع ج.ا.ایران در منطقه مؤثر باشد (ایرانی و آهنگری، ۱۳۹۶: ۱۵۷).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیق کاربردی و به شیوه توصیفی تحلیلی تهیه گردید تا با توجه به نوع کاربردی بودن آن بتواند در حوزه تصمیم‌سازی مساعدت لازم را برای انجام اقدامات بعدی فراهم آورد؛ و از آنجاکه هدف این پژوهش، بررسی نقش نیروی دریایی راهبردی آجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۹۰ بوده است به این منظور شاخص‌های مرتبط با موضوع از طریق مصاحبه با خبرگان احصاء و پرسشنامه آن توسط محقق تنظیم گردید روایی پرسشنامه به صورت صوری و با استفاده از نظرات صاحب‌نظران مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل متخصصین و خبرگان حوزه دریایی (ن.م) و وزارت امور خارجه به تعداد ۱۲۶ نفر بوده که با توجه به محدودیت دسترسی به آن‌ها و انتخاب نمونه‌گیری تصادفی طبقاتی، با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۹۵ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند. همچنین به منظور گردآوری

داده‌های مورد نیاز، از جامعه مورد تحقیق از پرسش‌نامه با سوالات پنج‌گزینه‌ای (طیف لیکرت) استفاده شده است و تلاش گردیده که گویه‌های آن تمام متغیرهای تحقیق را پوشش دهند. در بررسی هر یک از شاخص‌های تأثیرگذار در پشتیبانی از سیاست خارجی ج.ا.ایران از آزمون خبی ۲ استفاده شد، گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی بوده که در بخش میدانی از مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به این که پرسشنامه با نظر خبرگان تهیه شده است از اعتبار بالا و قابل قبولی برخوردار است، ضمن این که پایایی آن نیز بر اساس محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۵ بوده است در ادامه اقدامات نداجا در دریا و ساحا که بر اساس ۲۰ سؤال تهیه شده مورد آزمایش واقع شد که در نتیجه فرضیه پژوهش تأیید شد.

یافته ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف: یافته های تحقیق

یافته های کیفی

به منظور بررسی نقش نیروی دریایی راهبردی آجا در پشتیبانی از سیاست خارجی ج.ا.ایران در دهه ۹۰ با تعداد ۷ نفر از متخصصین مرتبط با حوزه دریایی (ن.م) و سیاست خارجی مصاحبه انجام که نتایج فعالیت‌های نداجا در دریا و ساحل به شرح زیر است:

فعالیت‌های نداجا در دریا:

- ✓ حضور ناوگروه‌های دریایی ج.ا.ایران برای مقابله با دزدی دریای و قرار نگرفتن در ائتلاف به سرکردگی آمریکا در راستای نفی سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری ارزیابی می‌شود.
- ✓ نداجا با حضور در محیط بین‌الملل و آب‌های آزاد از جمله اعزام ناوگروه‌ها، توانسته است زمینه بهره‌برداری از دریا به عنوان بنیان قدرت ملی و استفاده از عنصر سیاسی آب را فراهم نماید.
- ✓ نیروی دریایی راهبردی آجا بر اساس نظریه بازگشت به دریا، با گسترش اقدامات خود در دریا از طریق حضور مستمر و دائمی، برگزاری رزمایش‌ها، شرکت در عملیات امداد و نجات و مبارزه با دزدی دریایی، خود را به عنوان قدرت نوظهور

معرفی و با قدرت‌افکنی دریایی توانسته است از منافع و سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران حمایت کند. همچنین این اقدامات، ضمن افزایش عمق دفاعی و راهبردی و ایجاد بازدارندگی، باعث شده است تا نداجا به‌عنوان دست بلند نظام در راستای تأمین امنیت ملی از طریق نمایش قدرت دریایی اقدام نماید.

✓ نداجا به استناد سیاست قدرت دریایی و با توجه به افزایش تنش ج.ا.ایران و آژانس انرژی اتمی و افزایش تحریم‌ها، با برگزاری رزمایش‌ها و با تکیه بر نقش نظامی خود در مقاطع مختلف توانسته است در زمینه افزایش بازدارندگی و عمق دفاعی کشور، اقدام نماید.

✓ باوجود پدیده شوم دزدی دریایی و افزایش تحریم‌ها و همچنین قطعنامه‌های سازمان ملل علیه ج.ا.ایران در خصوص بازرسی از کشتی‌های ایرانی، بنابراین نیروی دریایی با فعالیت گسترده و دائمی در آب‌های آزاد، در خصوص حفظ منافع کشور در حوزه اقتصادی گام‌های بلندی از طریق مبارزه با دزدی دریایی به‌عنوان یکی از اهداف خاص سیاست خارجی ج.ا.ایران، برداشته است.

✓ نداجا با برگزاری رزمایش‌های مرکب دریایی و با حضور ناظران بین‌المللی ضمن پیگیری اهداف دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران، در راستای انتقال پیام تأمین امنیت منطقه بدون حضور آمریکا اقدام و دیپلماسی پیشگیرانه باهدف تقویت اعتمادسازی، تنش‌زدایی، همزیستی مسالمت‌آمیز و برقراری تعامل سازنده که از اصول سیاست خارجی می‌باشند اقدام نموده است.

✓ نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران در راستای کسب اعتبار بین‌المللی با حضور مؤثر در دریا از طریق نمایش اقتدار و اهتزاز پرچم ج.ا.ایران در پهنه آب‌های بین‌المللی، سبب انتقال فرهنگ، ارسال پیام صلح و دوستی، ابزار حسن نیت در ارتباط با کشورهای دوست، مقابله با ایران هراسی و دزدی دریایی اقدام نموده است به‌طوری‌که تقدیرنامه ارسالی از جوامع بین‌المللی در خصوص فعالیت‌های دریایی ج.ا.ایران و بخصوص مبارزه با دزدی دریایی تأییدیه این ادعا است.

- ✓ نداجا با حضور ناوگروهی در مهم‌ترین تنگه‌های راهبردی جهان مانند هرمز و مالاکا و رویارویی با ناوگان آمریکا و همچنین رژیم صهیونیستی، در راستای استفاده از ظرفیت‌های دیپلماسی نیروی دریایی اقدام و سبب شده تا این نیرو را به فعال‌ترین بخش در سیاست خارجی ج.ا.ایران تبدیل نماید.
- ✓ حضور نیروی دریایی برای مقابله با دزدی دریایی و عملیات امداد و نجات دریایی بین‌المللی با تکیه بر نقش انتظامی و پلیسی، در راستای نقش‌آفرینی نهادمند منطقه‌ای و بین‌المللی که از راهبردهای سیاست خارجی بوده تلقی می‌گردد.

فعالیت‌های نداجا در ساحل:

- ✓ نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران توانسته است به‌وسیله دیپلماسی دریایی از طریق تعامل گسترده با کشورهای دوست و همسایه به‌وسیله سفرها و ملاقات‌ها دوجانبه و بازدیدهای حسن نیت و عملیاتی ناوگروهی و پذیرش ناوگروه‌های دیگر کشورها، یک سیاست خارجی تعاملی و رفتار مسالمت‌آمیز را دنبال و نسبت به اشاعه ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب اسلامی که منبعث از تعالیم و آموزه‌های اسلام است اقدام نموده است.
- ✓ نیروی دریایی به‌واسطه داشتن نقش سیاسی تلاش نموده تا در راستای سیاست دفاعی و دیپلماسی پیشگیرانه از طریق ارتباطات دوجانبه و افزایش بازدیدهای ناوگروهی و در حضور در کشورهای دارای قدرت مانند روسیه، چین و هند و همچنین طی دو مرحله در سوریه، در راستای افزایش قدرت نظامی و افزایش محیط امنیتی خود تا دریاها دور و مقابله با اقدامات دشمن در زمینه ایجاد تنش و منزوی‌سازی ج.ا.ایران اقدام کرده است.
- ✓ نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران با برقراری ارتباطات دریایی، گسترش بازدیدهای ناوگروهی، حضور در بیش از ۲۰ کشور دنیا و شرکت در اجلاس آیونز و ملاقات با فرماندهان نیروهای دریایی سایر کشورها، با اتخاذ سیاست نگاه

به شرق، مشخصاً چین، روسیه و هند جهت موازنه سازی در برابر غرب، احیاء جهت‌گیری‌های جنوب - جنوب با تمرکز بر آفریقا و آمریکای لاتین، با متنوع سازی در روابط خارجی از طریق نمایش قدرت دریایی، ضمن افزایش بازدارندگی، در راستای سیاست خارجی ج.ا.ایران یعنی سیاست تهاجمی و تقابلی علیه غرب برای کاهش و خنثی‌سازی فشارهای سیاسی بر ج.ا.ایران اقدام نموده است.

✓ نیروی دریایی به استناد نقش سیاست نفوذ خود با حضور مستمر در اجلاس دریایی کشورهای اقیانوس هند، سفر مقامات دریایی به بیش از کشور دنیا در راستای ارتباطات دوجانبه و شرکت در نمایشگاه‌های دریایی، برگزاری جلسات دوستانه با وابستگان نظامی بیگانه در ج.ا.ایران و... در راستای این استراتژی و تقویت دیپلماسی دفاعی اقدام نموده است و همه این‌ها در راستای تقویت سیاست تعامل سازنده ج.ا.ایران و نقش‌آفرینی نهادمند منطقه‌ای و بین‌المللی، اعتمادسازی، تنش‌زدایی و همزیستی مسالمت‌آمیز که از اصول سیاست خارجی می‌باشند ارزیابی می‌گردد.

✓ نداجا با حضور در کشورهای از آسیا، آفریقا و شرق دور در چین اقتدار دریایی و سیاست خارجی ج.ا.ایران را به نمایش گذاشته و از طریق اهتزاز پرچم خود در کشورهای دوست و با ارائه حسن نیت در ارتباطات، در راستای به‌کارگیری قدرت نرم در زمینه انتقال فرهنگ، انتقال پیام صلح و دوستی ج.ا.ایران، انتقال ارزش‌ها و اصول انقلاب، مقابله با ایران هراسی و... اقدام کرده است.

✓ پذیرش رو به افزایش ناوگروه‌های کشورهای دیگر در ج.ا.ایران، زمینه انتقال پیام ج.ا.ایران به جهانیان و کشورهای حاضر در ایران را فراهم نموده و در ادامه به شکست پروژه دشمن، یعنی ایران هراسی کمک فزاینده‌ای نموده است.

✓ حضور ناوگروه‌ها در راستای دیپلماسی ناوچه توپ‌دار، ضمن ایجاد بازدارندگی و افزایش اقتدار ملی، زمینه‌ساز ارتقاء مشروعیت منطقه‌ای، خنثی‌سازی فشارهای سیاسی و مقابله با منزوی و محدودسازی ج.ا.ایران بوده است.

یافته‌های کمی تحقیق

فعالیت‌های نداجا در دریا: اقدامات این نیرو در دریا بر اساس ۱۰ پرسش تنظیم شده (حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در (۱) آب‌های آزاد از جمله اقیانوس هند و خلیج عدن، (۲) دریای چین (اقیانوس آرام)، (۳) دریای سرخ، دریای مدیترانه و عبور از کانال سوئز، (۴) دریای خزر، (۵) جهت عملیات امداد و نجات و اقدامات بشردوستانه، (۶) جهت مبارزه با دزدان دریایی و حمایت از اقتصاد و سیاست انرژی کشور، (۷) برقراری امنیت کشتیرانی و حفظ خطوط مواصلاتی دریایی، (۸) برگزاری رزمایش‌های نداجا تحت عنوان ولایت بطور سالیانه، (۹) برگزاری رزمایش‌های مشترک نداجا با سایر نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و (۱۰) برگزاری رزمایش‌های مرکب نداجا با کشورهای دوست و هم‌پیمان) از طریق جامعه نمونه (۹۵ نفری) مورد تحلیل واقع شد که بعد از بررسی به شرح زیر مشخص گردید:

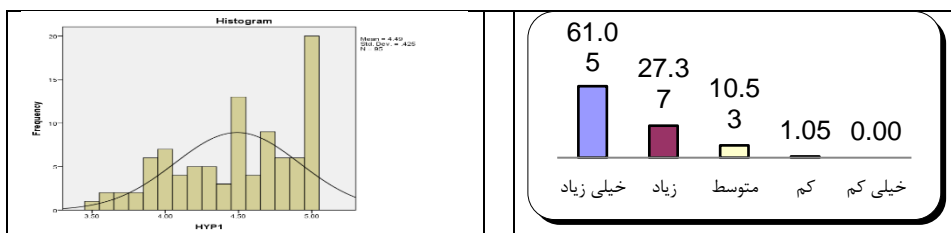
جدول شماره ۱ شاخصه‌های فراوانی اقدامات نداجا در دریا

	معدل
N	۹۵
Mean	4.49
Std. Error of Mean	0.065
Median	4.8
Mode	4.9
Std. Deviation	0.64
Variance	0.44
Skewness	-1.20
Std. Error of Skewness	0.247
Kurtosis	1.20
Std. Error of Kurtosis	0.49
Range	2.1
Minimum	2
Maximum	5
Sum	426.6

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی اقدامات نداجا در دریا

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2.00	۸	۱,۰۵	.۰8	.۰8
3.00	۹۷	۱۰,۵۳	10.3	11.1
4.00	۲۶۶	۲۷,۳۷	28	39.1
5.00	۵۷۹	۶۱,۰۵	60.9	100.0
Total	95۰	100.0	100.0	

نمودار شماره ۱ اقدامات نداجا در دریا

بر اساس نتایج آزمون خی ۲ انجام شده، داده‌های جدول ۱ (شاخصه‌های پراکندگی) بیانگر آن است که میانگین، میانه، انحراف استاندارد به ترتیب ۴.۸، ۴.۶۴، ۰.۶۴ است. توزیع از چولگی منفی برخوردار بوده و در نقطه اوج دارای برآمدگی است. برابر داده‌های جدول ۲ (توزیع فراوانی) توزیع نمرات بین ۲-۵ در نوسان است. ضمن اینکه برابر هیستوگرام رسم شده اکثر پاسخ‌ها زیاد و خیلی زیاد بوده، به طوری که ۸۸.۴۲ درصد پاسخگویان معتقدند فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا (آب‌های آزاد از جمله اقیانوس هند، اقیانوس اطلس، خلیج عدن، دریای خزر و...) که موجب نمایش قدرت دریایی، ایجاد بازدارندگی، اهتزاز پرچم کشور، انتقال پیام صلح و دوستی، مقابله با پروژه ایران هراسی، افزایش عمق راهبردی و حوزه امنیتی کشور، تقویت همکاری‌های دریایی، مقابله با حضور بیگانگان در منطقه، انجام اقدامات بشردوستانه، حمایت از اقتصاد و سیاست انرژی کشور، ایجاد اتحاد و ائتلاف با کشورهای دوست و هم‌پیمان و افزایش ظرفیت‌های دفاعی کشور شده است نقش بسیار خوبی در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۹۰ داشته است.

جدول شماره ۳ آزمون خی دو- اقدامات نداجا در دریا

Residual	Expected N	Observed N	
-۲۲۹,۵	۲۳۷,۵	۸	2.00
-۱۴۰,۵	۲۳۷,۵	۹۷	3.00
۲۸,۵	۲۳۷,۵	۲۶۶	4.00
۳۴۱,۵	۲۳۷,۵	۵۷۹	5.00
		۹۵۰	Total

Test Statistics

VAR000farz1	
۵۹۴.۴۵	Chi-Square
3	Df
.000	Asymp. Sig.

a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is ۳۴.۳.

داده‌های جدول ۳ (آزمون خی دو) نشان می‌دهد که ارزش خی دو مشاهده شده در درجه آزادی ۳ معنادار و در نتیجه استنباط می‌شود ارزش مشاهده شده معنی دار و نقش بسیار خوب اقدامات نداجا در دریا در پشتیبانی از سیاست خارجی ج.ا.ایران تأیید می‌گردد.

فعالیت‌های نداجا در ساحل: اقدامات این نیرو در ساحل ر اساس ۱۰ پرسش تنظیم شده (حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی راهبردی آجا (۱) در بندرهای کشورهای همسایه، (۲) در بندرهای سایر کشورهای آسیایی، (۳) در بندرهای کشورهای آفریقایی، (۴) در بندرهای کشورهای اروپایی، (۵) حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی کشورهای همسایه در بنادر ج.ا.ا، (۶) حضور کشورهای آسیایی در بنادر ج.ا.ا، (۷) حضور کشورهای اروپایی در بنادر ج.ا.ا، (۸) سفرهای فرماندهان نداجا در قالب سفرهای دوستانه (دعوتی) و دیدار با مقامات دریایی کشورها، (۹) سفرهای فرماندهی نداجا برای شرکت در کنفرانس‌ها و همایش‌ها و (۱۰) سفرهای مقامات دریایی کشورهای دیگر و ملاقات با مقامات نداجا) از طریق جامعه نمونه (۹۵ نفری)، مورد تحلیل واقع شد که بعد از بررسی به شرح زیر مشخص گردید:

جدول شماره ۴ شاخصه‌های فراوانی اقدامات نداجا در ساحل

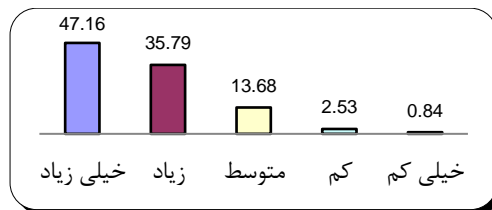
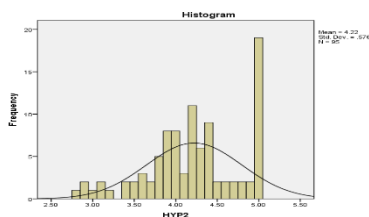
		معدل
N	950	
Mean		95
Std. Error of Mean		4.22
Median		0.083
Mode		4.4
Std. Deviation		4.5

Variance	0.80
Skewness	0.68
	-0.82
Std. Error of Skewness	0.247
Kurtosis	0.284
Std. Error of Kurtosis	0.49
Range	3.1
Minimum	1
Maximum	0.5
Sum	401.1

جدول شماره ۵ توزیع فراوانی اقدامات نداجا در ساحل

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
۱,۰۰	۸	۰,۸	۰,۸	۰,۸
۲,۰۰	۲۴	۲,۵	۲,۵	۳,۳
۳,۰۰	۱۳۰	۱۳,۶	۱۳,۶	۱۷
۴,۰۰	۳۴۰	۳۵,۷	۳۵,۷	۵۲,۸
۵,۰۰	۴۴۸	۴۷,۲	۴۷,۲	۱۰۰
Total	۹۵۰	۱۰۰	۰۰	

نمودار شماره ۲ اقدامات نداجا در ساحل

بر اساس نتایج آزمون خنی ۲ انجام شده، داده‌های جدول ۴ (شاخصه‌های پراکندگی) بیانگر آن است که میانگین، میانه، انحراف استاندارد به ترتیب ۴.۲۲، ۴.۴، ۰.۸۰ است. توزیع از چولگی منفی برخوردار بوده و در نقطه اوج دارای برآمدگی است. برابر داده‌های جدول ۵ (توزیع فراوانی) توزیع نمرات بین ۱-۵ در نوسان است. ضمن اینکه برابر هیستوگرام رسم شده اکثر پاسخ‌ها زیاد و خیلی زیاد بوده، به طوری که ۸۲.۹۵ درصد پاسخگویان معتقدند فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در ساحل که موجب افزایش

تعاملات و ارتباطات دریایی، افزایش ظرفیت‌های دفاعی، انتقال پیام صلح و دوستی و ارزش‌های انقلاب اسلامی، اهتزاز پرچم، مقابله با پروژه ایران هراسی، نمایش قدرت دریایی و ایجاد بازدارندگی شده است نقش بسیار خوبی در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران ادر دهه ۹۰ داشته است.

جدول ۶ آزمون خی دو- اقدامات نداجا در ساحل

Residual	Expected N	Observed N	
-229.5	237.5	8	1.00
-213.5	۲۳۷,۵	24	2.00
-1۵7.5	۲۳۷,۵	130	3.00
2.5	۲۳۷,۵	340	4.00
210.5	۲۳۷,۵	448	5.00
		۹۵۰	Total

Test Statistics

VAR000farz2	
57.123	Chi-Square
3	Df
.000	Asymp. Sig.

a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is ۳.۳.

داده‌های جدول ۶ (آزمون خی دو) نشان می‌دهد که ارزش خی دو مشاهده‌شده در درجه آزادی ۳ معنادار است در نتیجه استنباط می‌شود ارزش مشاهده‌شده معنی‌دار و نقش بسیار خوب اقدامات نداجا در ساحل در پشتیبانی از سیاست خارجی ج.ا.ایران تأیید می‌گردد.

ب: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

با توجه به تأیید اقدامات نداجا در دریا «مبنی بر نقش بسیار خوب فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۹۰» و تأیید اقدامات نداجا در ساحل «مبنی بر نقش بسیار خوب فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در ساحل در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۹۰»، بنابراین می‌توان گفت که فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا و ساحل نقش بسیار خوبی در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۹۰ داشته است و فرضیه تحقیق تأیید می‌گردد. همچنین بر اساس بررسی‌ها موارد زیر کسب شده است:

- ✓ نیروی دریایی راهبردی آجا به استناد نقش سیاسی و با گسترش حضور خود در محیط بین‌المللی و اهتزاز پرچم، در راستای تقویت قدرت ملی اقدام کرده است.
- ✓ فعالیت‌های نداجا در دریا و ساحل، سبب معرفی این نیرو به‌عنوان یک قدرت نوظهور در زمینه دریایی و یکی از سه ستون بازدارندگی نظام معرفی و در ادامه از تهدیدات نظامی دشمن کاسته شده است. همچنین با نمایش قدرت دریایی، ضمن خروج ج.ا.ایران از موضع انفعال، در راستای تأمین امنیت ملی و به‌عنوان دست بلند نظام در آب‌های بین‌المللی اقدام نموده است.
- ✓ نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران از طریق مقابله با دزدی دریایی، ضمن پیگیری اهداف خاص سیاست خارجی ج.ا.ایران، از سیاست‌های اقتصادی کشور که یکی از مؤلفه‌های قدرت ملی است حمایت نموده است.
- ✓ نیروی دریایی راهبردی آجا در زمان افزایش تحریم‌ها و تنش ج.ا.ایران با آژانس انرژی اتمی از طریق برگزاری رزمایش‌ها در زمینه سیاست تهاجمی و تقابلی علیه غرب برای کاهش و خنثی‌سازی فشارهای سیاسی بر ج.ا.ایران و مقابله با حضور بیگانگان در منطقه اقدام کرده است.
- ✓ اقدامات نداجا از طریق بازدیدهای ناوگروهی و تعامل با سایر کشورها در راستای اهداف دیپلماسی دفاعی و به‌منظور تقویت اعتمادسازی، تنش‌زدایی، همزیستی مسالمت‌آمیز و برقراری تعامل سازنده با کشورهای دوست فعالیت کرده است.
- ✓ فعالیت‌های نداجا سبب کسب اعتبار بین‌المللی و در راستای اهداف سیاست خارجی ج.ا.ایران بوده است.
- ✓ حضور نداجا در مناطق مهم دریایی و رویارویی با ناوگان آمریکا و همچنین رژیم صهیونیستی، باعث شده تا این نیرو به یکی از فعال‌ترین بخش در سیاست خارجی ایران تبدیل و سبب ارائه تصویری شفاف از ج.ا.ایران و درنهایت افزایش اعتبار راهبردی ج.ا.ایران گردد.

- ✓ حضور نیروی دریایی آجا برای مقابله با دزدی دریایی و عملیات امداد و نجات دریایی بین‌المللی در راستای نقش‌آفرینی نهادمند منطقه‌ای و بین‌المللی و نفی سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و محدود کردن قدرت عملیات نیروهای غیربومی ارزیابی می‌شود.
- ✓ نداجا، از طریق بازدیدهای ناوگروهی و حضور در همایش‌ها و ائتلاف‌ها و ارتباطات دریایی، ضمن افزایش تعاملات دریایی در زمینه انتقال فرهنگ ایران، مقابله با ایران هراسی، منزوی‌سازی ج.ا.ایران و همچنین اعتمادسازی، تنش-زدایی، همزیستی مسالمت‌آمیز و ارتقاء مشروعیت منطقه‌ای که از اصول سیاست خارجی است اقدام نموده است.
- ✓ فعالیت‌های نداجا در دریا و ساحل بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت دنبال و مخالفت نداجا با حضور آمریکا در اجلاس آیونز نیز در راستای ظلم-ستیزی ارزیابی می‌گردد.
- ✓ نیروی دریایی، با حضور در اقیانوس اطلس در راستای افزایش عمق راهبردی ج.ا.ایران و پشتیبانی از سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران اقدام نموده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه‌گیری

نتایج بررسی‌های انجام‌شده به استناد نقطه نظرات صاحب‌نظران و مطالعه منابع با نگرش به موارد به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل توصیفی و استنباطی داده‌های آماری و انجام آزمون‌های لازم، این نتیجه حاصل شده که نیروی دریایی راهبردی آجا برابر با اصل ۱۵۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، دفاع از حقوق همه مسلمانان، عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز با دول غیر محارب، بعد از راهبردی شدن و به ویژه در دهه ۹۰ حضور فعال‌تری در عرصه دیپلماسی دریایی داشته است، فعالیت‌های نیروی دریایی راهبردی آجا در دریا و در ساحل از طریق حضور مداوم در آب‌های بین‌المللی، تأمین امنیت دریایی، انجام عملیات امداد و نجات، برگزاری رزمایش‌های گوناگون، بازدیدهای ناوگروهی از کشورهای دوست و بازدید

متقابل آن‌ها از بندرهای ج.ا.ایران و همچنین ملاقات‌ها دوجانبه مسئولین نداجا و شرکت در همایش‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی، از طریق نمایش قدرت دریایی، ایجاد بازدارندگی، اهتزاز پرچم کشور، انتقال پیام صلح و دوستی و ارزش‌های انقلاب اسلامی، تبلیغ فرهنگ ایرانی در اقصی نقاط جهان، مقابله با پروژه ایران هراسی، افزایش عمق راهبردی و حوزه امنیتی کشور، تقویت همکاری‌های دریایی، مقابله با حضور بیگانگان در منطقه، انجام اقدامات بشردوستانه، حمایت از اقتصاد و سیاست انرژی کشور، ایجاد اتحاد و ائتلاف با کشورهای دوست و هم‌پیمان، تلاش برای پرهیز از تنش و جنجال در بین همسایگان و خاتمه دادن به روابط سرد سیاسی با کشورهای همسایه، افزایش ظرفیت‌های دفاعی کشور و افزایش تعاملات و ارتباطات دریایی و همچنین تبدیل شدن جمهوری اسلامی ایران به قدرت منطقه‌ای و گامی مؤثر در تولید و زایش بیش‌ازپیش قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران در جهت پشتیبانی از سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران بسیار خوب ارزیابی شده است به طوری که در مجموع ۸۸.۴۲٪ افراد جامعه نمونه (اکثریت) در خصوص اقدامات نداجا در دریا و ۸۲.۹۵٪ افراد جامعه نمونه (اکثریت) در خصوص اقدامات نداجا در ساحل، معتقد به نقش نداجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران بوده است بنابراین فرضیه تحقیق تأیید و نقش نداجا در پشتیبانی از سیاست‌های خارجی ج.ا.ایران تأیید و بسیار خوب ارزیابی گردیده است.

پیشنهادها

با عنایت به نتایج حاصله از پژوهش مذکور و با نظر به اهمیت موضوع، پیشنهاد می‌شود موارد زیر در دستور کار قرار گیرد:

- ضرورت دارد تا مدیریت امور بین‌الملل معاونت طرح و برنامه و بودجه نداجا در راستای همگام‌سازی سیاست خارجی ابلاغی در حوزه دریا با وزارت امور خارجه تبادل اطلاعات و نظر داشته باشد.
- نیروی دریایی به منظور خنثی‌سازی تبلیغات غرب علیه ج.ا.ایران، شکست پروژه ایران هراسی، مقابله با انزوا سازی ج.ا.ایران و مقابله با حضور آمریکا و بخصوص در راستای دیپلماسی دفاعی، بازدیدهای ناوگروهی و انجام

رزمایش‌های مرکب را با کشورهای همسایه و بخصوص کشورهای عربی و حتی اروپایی تقویت و استمرار دهد.

➤ نیروی دریایی ضمن گسترش حضور خود در ائتلاف‌ها و از جمله اجلاس آیونز، در زمینه افزایش تعاملات دریایی به منظور ایجاد بازدارندگی و تقویت قدرت ملی باهدف پشتیبانی از سیاست خارجی اقدام نماید.

➤ نیروی دریایی از طریق دیپلماسی دریایی و گسترش ارتباطات خود با کشورهای روسیه، چین و هند در زمینه ایجاد ائتلاف قدرتمند منطقه‌ای اقدام تا ضمن ایجاد بازدارندگی، در راستای مقابله با حضور آمریکا در منطقه عملیاتی‌تر شده و بتواند با دیپلماسی دفاعی مناسب از سیاست خارجی ج.ا.ایران پشتیبانی نماید.

➤ نداجا بایستی با حضور دائمی خود در عرصه دریاها، نفوذ امنیتی خود را در عرصه بین‌المللی و منطقه‌ای گسترش دهد و با فعال‌سازی قابلیت‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی این حوزه را وسیع‌تر و از منافع ملی کشور در ابعاد بین‌المللی دفاع نماید و ضمن حفظ خطوط مواصلاتی و مقابله با تروریسم دریایی، از اقتصاد کشور در دریا و به‌ویژه در زمان تحریم‌ها حمایت نماید.

منابع

الف- فارسی:

- اکرمی نیا، محمد، (۱۳۹۲)، «راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دستیابی به اهداف چشم‌انداز ۱۴۰۴». فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۶۰، صفحه ۵۵.
- امیری، علی، (۱۳۹۹)، «تبیین نقش نیروی دریایی در قدرت دریایی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه ژئوپلیتیک. شماره ۵۷، صص ۱۳۸ تا ۱۸۲.
- ایرانی، شهرام، آهنگری، عرفان، (۱۳۹۶). دیپلماسی و اقتدار دریایی در آب‌های بین-المللی و آزاد، تهران، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نداجا.
- ایزدی، بیژن، (۱۳۸۴). درآمدی بر سیاست خارج ج.ا.ایران، مؤسسه بوستان کتاب، چاپ پنجم.
- آقاجانی، احمد؛ عسگری، محمود، (۱۳۹۰)، «قدرت افکنی نیروی دریایی راهبردی آجا»، ماهنامه اطلاعات راهبردی. شماره ۱۰۲، صفحه ۲۰.
- آهنگری، عرفان؛ شایگان، رامین (۱۳۹۶). دیپلماسی دریایی و امنیت اقیانوس هند، تهران، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نداجا.
- آهنگری، عرفان، شایگان، حمید رامین، (۱۳۹۱). نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران از دیدگاه رسانه (عملکرد رسانه‌ای سال ۱۳۹۱)، تهران: انتشارات فرماندهی پشتیبانی نداجا.
- آهنگری، عرفان؛ شایگان، حمید رامین، (۱۳۹۴). دیپلماسی دریایی نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران و بازتاب‌های جهانی، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نداجا.
- بختیاری، مهدی، (۱۳۹۶). عبور از مدار صفر درجه (روزشمار یک خبرنگار در مأموریت با ناوگروه ۳۳ نیروی دریایی ارتش)، تهران: انتشارات چاپ اول.
- بیات، هادی، (۱۳۹۴). بر عرشه کشتی افتخار، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات کاربردی نداجا.
- بیلیس، جان؛ (۱۳۸۳). استراتژی در جهان معاصر مقدمه‌ای بر مطالعات استراتژیک، (کابک خیبری، مترجم). تهران: انتشارات ابرار معاصر.

- بی‌نا، (۱۳۹۳)، «تأملی شناختی بر دیپلماسی دفاعی و ملاحظات امنیتی و حفاظتی آن»، گزارش کاربردی پژوهشکده مطالعات کاربردی فارابی. شماره ۳۰، صفحه ۱۳.
- بی‌نا، (۱۳۹۵)، «نیروی دریایی راهبردی»، ماهنامه صف. شماره ۴۲۷، صص ۵۶ تا ۵۹.
- حمودی، نادر، (۱۳۹۳). ارتقاء کارایی یگان‌های شناور نذاجا در عملیات تجسس و نجات دریایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دافوس آجا، تهران، ایران.
- خانزادی، حسین، طالعی پور، محمدرضا، (۱۳۹۸)، «الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران» فصلنامه علمی راهبردی دفاعی، سال هفدهم، شماره ۶۸، صص ۴۹ تا ۸۲.
- سیاری، حبیب‌الله، طحانی، غلامرضا، (۱۳۹۴)، «راهبردها و قدرت دریایی»، انتشارات دافوس آجا، چاپ پنجم.
- سیاری، حبیب‌الله؛ خانزادی، حسین، (۱۳۹۴)، «الگوی توسعه نقش‌های نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران با تأکید بر تدابیر فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی)»، همایش تبیین اهمیت دریا. صص ۴۵ تا ۶۶.
- سیفی، بهزاد؛ همتی، سید براهیم، (۱۳۹۹)، «دیپلماسی دفاعی - دریایی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عملکرد نیروی دریایی راهبردی»، فصلنامه دیپلماسی دفاعی دریایی. صص ۱۴۳ تا ۱۶۳.
- کوشکی، محمدصادق، (۱۳۹۳)، «سیگنال رزمایش برای مخاطبان خاص، بررسی اجمالی بزرگ‌ترین و بی‌سابقه‌ترین رزمایش ارتش (محمد رسول‌الله ص)، روزنامه جوان. تاریخ ۹۳/۱۰/۱۱.
- متقی، ابراهیم؛ اکرمی نیا، محمد، (۱۳۹۱)، «شاخص‌ها و عملکرد سیاست خارجی ج.ا.ایران در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴»، فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی. شماره، صفحه ۱۰۶.

ب- انگلیسی:

- Allen & Unwin, (1985), *Law, Force & Diplomacy at sea, By Ken Booth*. Winchester, Mass, p۲۳۱.

- Kevin Rowlands,(2012), *Naval war college review, decided preponderance at sea*, Naval Diplomacy in Strategic Thought, , Royal Navy, Autumn, Vol. page 65.
- Russ Crane, (2010), *Australian maritime doctrine, Ran doctrine, Ao, csm, Ran Chief of Navy*, page 99.

ج- مصاحبه‌ها:

- دریادار غلامرضا خادم‌بیغم، ر.گروه ارزیابی نداجا.
- دریادار حسین خانزادی، فرمانده سابق نداجا.
- دریادار دوم سید محمود موسوی معاون عملیات آجا.
- دریادار دوم ناصر داداشی رئیس سابق دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نداجا.
- سرتیپ دوم دکتر محمد اکرمی نیا معاون هماهنگ کننده عقیدتی سیاسی آجا.
- دریادار دوم سید امید گلستانه مشاور فرماندهی نداجا.
- دریادار دوم علی اکبر اخگر مشاور فرماندهی نداجا.

د- منابع اینترنتی:

- بیانات مقام فرماندهی معظم کل قوا، (۱۳۸۸ و ۱۳۹۲). به آدرس: www.khamenei.ir.
- بی‌نا، (۱۴۰۰). «بازتاب گسترده رزمایش ذوالفقار ۱۴۰۰ در رسانه‌های عربی و عبری»، به آدرس: <https://farsi.iranpress.com>.
- بی‌نا، (۱۳۹۴). «بررسی نقش نیروی دریایی ارتش در مقابله با پدیده شوم دردان دریایی از آغاز تا امروز»، به آدرس: <https://nedaja.ir>.
- بی‌نا، (۱۴۰۱). «پهلویی ناوگروه هشتاد و یکم نیروی دریایی ارتش در بندرعباس»، به آدرس: <https://mana.ir>.
- بی‌نا، (۱۴۰۰)، «پیام بازدارنده رزمایش دریایی ایران، چین و روسیه»، به آدرس: <https://www.khabaronline.ir>.
- بی‌نا، (۱۴۰۰)، «دریایمایی ۱۳۳ روزه ناوبندر مکران و نه بزرگ به ابرقدرت‌ها»، به آدرس: <https://www.irna.ir>.
- بی‌نا، (۱۴۰۱)، «ناکامی دزدان نتیجه اقتدار نیروی دریایی»، به آدرس: <https://www.isna.ir>.

